

ФАНИ ПОПОВА-МУТАФОВА

ТРИ ОРЛА

chitanka.info

Жесток притеснител властвуваше над царския град Охрид. Сведени под тежко иго, българите пъшкаха в безнадеждност, загубили вяра, че някога отново над тях ще блесне бранният меч на бунта и свободата. Спокойно течеха дните им в срама на робството. Данък след данък ненаситно изсмукваше потта на угнетените, грабежи, произволи и насилия следваха в неизменна върволица вече месеци, години. Двадесет години вече как българите бяха свели врат под ярема на Византия. И от никъде лъч от живителен знак, нито дума, нито шъпот, който да буди и стреска, да увлича и възпламенява. Мрачно мъртвило потискаше робите и одързостяваше ръката на победителя. Ето, българите бяха вече задължени да не плащат данъка си тъй, както знаеха от деди и прадеди: всеки господар на чифт волове да дава един модий жито, един модий просо и една стомна вино. Сега притеснителите искаха да се плаща в звънлива пара, в чисто злато. Нямаше ли, житото му се продаваше на безценица, виното му се лееше по-лесно от водата: алчни прекупувачи го задигнаха в замяна на своята търсена и рядко намирана жълтица.

Нямаше ли най-сетне някой смел мъж да вдигне десница за борба, да прогърми с огнено слово смелата воля за свобода, да събере в едно всички недоволства, да съедини в общ, огромен, рушителен пламък дребните мъждукащи огънчета, които проблясваха по цялата страна?

Имаше.

Край брега на синята Адрия живееше мъж, храбър и надарен с мъдрост, славен бранник, който смело предричаше свободата на Самуиловото царство. Народът на цялата Драчка област го почиташе и обичаше, увлечен от вдъхновените му слова, от смелите му блянове за бъдните дни. И тайно, от ухо на ухо се разнасяше в широка мълва едно име: Тихомир.

На север, в двора на унгарския крал Стефан, бе израснало младото орле Петър, наречен още Делян, син на една от Стефановите дъщери. Тя бе напуснала Охрид още преди да роди, прокудена от равнодушието на съпруга си — Самуиловия наследник Гавраил Радомир. Там, край Дунава, бе отраснал Делян, над чиято люлка бяха капали повече сълзи, отколкото бяха цъфтели усмивки и който не намираще покой за възбуждения си дух, в непрестанна мисъл как да помогне на притеснената си родина.

На юг, в Армения, прекарваше дни друг българин, от царската кръв, властолюбивият Алусиан, внук на Арона, по-големия Самуилов брат, като стратег на Теодосиополската тема. Оженен за богата и красива арменка, патриций Алусиан можеше да води безгрижен живот сред негата на охолството на разгулни забави. Какво общо имаше той с маджарина Делян и с войника Тихомир?

Ала колкото и отдалечени по положение и разстояние, тия трима мъже лягаха и ставаха с една мисъл и еднакъв копнеж: да видят отново българския царски пряпорец свободно да се вее над охридската крепост. Отново български духовници да запечат упокойни над царствените гробове край брега на Преспа: за да бъде вечна и свята паметта на българския комит Никола и благочестивата му съпруга Рипсимия, на велемощния цар Самуил и царица Агата, на Гавраила и Ирина, на Владислава и Владимира, на цялото онова славно коляно, което бе водило половинвековна бран за свободата на земята си.

Когато плясъкът на бич изсъскваше край Деляна, образът на хиляди окървавени, принизени люде изпъкваше пред помрачения му взор, а десницата му се свиваше в пестник, който щеше да отмъсти за него и за всички. Когато по водите на Синьото море минаваха галери, препълнени с весели и свободни люде, с редки стоки и пременени търговци, очите на Тихомира ги изпращаха със скрита въздишка: безброй роби работеха в тежък, упорен труд, за да могат тия свободни пътници да печелят и богатеят, разнасяйки потта на българина по целия свят, ала под чужд пряпорец. И в очите му се стаяваше хладен и опасен блясък: не, нямаше да трае още дълго. Когато знойна жегата полъхваше с огнен дъх над малоазийските равнини, Алусиан отпущаше ветрилото си от паунови пера, избърсваше с копринена кърпа потта си, въздъхваше в непреодолим копнеж, зажумяваше и пред затворените му клепки изпъкваше чудна картина: тълпи народ се трупат край Охридското кале, обграждайки пътя на бляскаво шествие конници. Свеж ветреца иде откъм езерото и гали челото на победителя, който езда най-напред бял кон с кадифено синьо седло. Развял алена мантия на раменете, сложил царски венец на глава, освободителят на българите радостно размахва ръка в поздрав на ликуващата навалица. И този конник е той, сам Алусиан. Опротивял му бе ленивият, празен живот край красивата арменка... Дотягаше безсмислието на равните, еднакви, безкрайни дни. За бран и себежертва кипеше мъжката кръв, за

грохота на ревящите тълпи, насладата на опасността и двубоя със смъртта, опиянението на победата. Той щеше да остави братята си да довършат безславно живот като архонти, дуки и управители на гръцки теми, сред разкош и позорно велелепие, забравили своя славен произход и своя дълг, глухи към зова на своята поробена земя.

И дойде жадуваният час.

Българите от Драчката област избраха за свой вожд храбрив Тихомир и го провъзгласиха за български цар. Надигна се народът като разбунено море и помете алчния притеснител.

Делян избяга в България и вредом, където премина, повдигна бунтовен пламък. Така следван от тълпи въстаници, той развя в Белград знамето на свободата и биде обявен за цар от възторжения народ.

Преоблечен като арменски наемник — слуга, Алусиан напусна дом и близки, побягна в Константиновград, а оттам, изкусно прикривайки личността си, успя да стигне до лагера на разбунтуваните българи.

И докато преди българите нямаха нито един вожд, който да ги поведе към бран и свобода, сега се бяха явили трима.

Ала там, дето един е необходим, двама или трима са много.

Настана смут. Не можеше един храсталак да храни два еритака. Не можеха два петела да пеят на едно купище, две глави да заповядат на едно тяло.

Двадесет години робите бяха очаквали вдъхновения избраник, белязания от бога мъж, с таен копнеж и нестихваща надежда. Защо, защо сега трябваше трима да делят власт?

Първият двубой на честолюбията пламна между Тихомир и Петър Делян. Двамата вождове събраха войските си и им предложиха да избират. Или единия, или другия.

Настървени, настръхнали, бранниците избраха Самуиловия потомък и пожертвуваха войскаря от Драч. За да не се продължи подмолната неприязън, само кръвта можеше да измие съперничеството. Тихомира избиха с камъни. И преклониха чело пред царския блясък на Самуиловия внук.

С мощен устрем се спуснаха съединените войски и прогониха врага, като сринаха крепостите, пленяваха лагерите му, всяваха смут и тревога чак до Константиновград. Един след друг се повдигаха

градовете, от Бялград и Средец до Солун и Драч, като отваряха порти пред победоносните Делянови бранници. Български войводи, преминали на гръцка служба, възкресяваха в себе си старата привързаност към родината и се присъединяваха към новия цар. От Солун дойде с войскарите си Мануил Ивац, син на витяза от Томор. В Средец укрепяваше Боянската крепост дръзновеният войвода Ботко.

Но отново се явиха два вожда, двама царе.

Една нощ морен беглец пристигна в стана на бунтовниците, жаден да предложи мъжка десница за успеха на великото дело. Напет хубавец, с горд мъжествен ход и царствени обноски, дрипавият войскар, облечен в арменски одежди, будеше съмнение и подозрения. Той често говореше за внуците на Самуиловия брат Арон, предизвикваше похвали към техния род и тънко подмяташе, че по-скоро един от тия преки потомци на Охридското царство трябваше да се увенчае със Самуиловия венец, отколкото сина на унгарката, която го бе родила, след като се бе вече развела с Гаврил Радомира.

Интригата се ширеше, хващаше корен, никнеше като отровен бурен навсякъде. Мнозина почнаха да се разкайват, че тъй лесно са дали охридската корона на един незаконороден, преди да подирят правите наследници. Ала мнозина казаха, че тия наследници сами са се отрекли от правата си, щом продължават да живеят като ромейски князе, в безгрижие и разгул.

— А ако някой от тях се яви пред вас? — подпитваше лукаво арменският бежанец.

Войскарите въздишаха. Ароновите внуци, синове на последния охридски цар Владислав, бяха забравили, че са българи.

Тогава една вечер непознатият попита направо:

— Алусиан е наблизо. Ще го приемете ли в стана си, ако дойде?

Страхливо се огледаха бранниците, насядали край един от огньовете на лагера. Червените пламъци осветиха замислените им зачудени лица. А Делян? Не бе ли и той потомък на Самуила, макар и роден след развода на Гаврила с дъщерята на крал Стефан? Кавхан Хрелко изгледа изпод вежди чудноватия беглец, впи внимателно очи в красивото му лице, което тъй напомняше чертите на последната охридска царица Мария.

Пошъпна изтръпнал:

— Кой си ти?

Непознатият изправи снага, отметна гордо чело назад. Очите му блеснаха във величаво достойнство.

— Не помниш ли, Антимере, когато избягахме с Фружин и войводата Ивац на планината Томор да се бием против гърците?

Всички се дръпнаха назад поразени, без да могат да откъснат очи от строго изваяното лице на арменец; и под дрипавите дрехи личеше високият род, царствената кръв. Кавханът цял затрепера. Той позна втория син на последния български цар. Падна на колене, целуна нозете му.

— Бъди благословен, Алусиане, сине Владиславов!

Все още стояха войскарите като вцепенени, гъсто притиснати един до друг, без да смеят да поемат дъх. Войводата Мануил Ивац пристъпи по-близо:

— Чувал съм от баща си, че Алусиан имал бемка над лакътя.

Непознатият бързо запретна ръкава си. На лявата му ръка се тъмнееше черна брадавица, обрасла с косми.

Тогава избухна безумие. Всички почнаха да прегръщат царския син, да целуват края на дрипавата му дреха, да го благославят. Шумът и високият глъч се разпиляха из целия стан, стигнаха до шатрата на Петър Делян.

Двамата братовчеди се срещнаха и се целунаха с горещо вълнение. И край виковете: „Да живее цар Петър!“ почнаха да се издигат викове; „Да живее цар Алусиан!“

Войската се раздели на враждуващи лагери. И отново два пъти се препречиха. Две съдби се сблъскаха. Волята за саможертва и подвиг на Деляна се кръстоса с честолюбивия блян на Алусиана. Пак единият беше излишен. Не можеше две десници да направляват, две воли да заповядват.

Смутен от братското посрещане на Деляна, Алусиан отстъпи короната. Но прие да вземе началството на по-голямата част от войската, и заедно с 40 000 войскари отиде да обсади Солун. Там, в славата на победата той щеше да изпъкне като единствен и незаменим вожд.

Другояче бе отредила съдбата.

Самонадеяният бранник не остави войските си да си починат, а още изтощени от дългия поход ги хвърли към яките градски стени. Вместо да се отморят в шатрите си и да се подготвят за нападението,

българите се пръснаха да дирят вода, да напасат конете си, да дремнат набързо, разхвърлени на безредни купчини. Тогава зорко наблюдаващите ромеи от крепостните стени ги издебнаха, отвориха внезапно градските порти и се нахвърлиха връз тях. Петнадесет хиляди души бидоха избити, други паднаха в плен, останалите измряха от умора и изтощение. Само неколцина успяха да се спасят с бягство към лагера на Деляна.

Между тях бе и Алусиан.

Делян избухна в справедливо негодувание. Алусиан изгоря в срама на потъпканото си честолюбие. Враждата закипя подмолно, бясна, необузdana. Двамата съперници почнаха да се дебнат, изчаквайки само удобния миг. Единият трябваше да изчезне. Не можеха два орла да стоят на една скала. Два елена да водят стадото. Нещо трябваше да се случи.

Старата вражда заговори. Арон бе убит от Самуила, синът му Владислав уби Самуиловия първенец. Сега внук му Алусиан ослепи и предаде на врага внука на Самуила. Кръвната мъст следваше до девето коляно. И България остана повече от сто години под робство, не защото я победиха копията на гръцките евзони, а защото я сломиха честолюбията на нейните вождове.

Но пак останаха няколко имена, които засияха като ярко съзвездие в мрака — ослепеният Петър Делян, заробеният Мануил Ивац, загиналият в славна бран Боянски войвода Ботко.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.